

Nr 160.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående avtal om inköp av bränntorv för statens räkning; given Stockholms slott den 5 mars 1920.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att för statens räkning må före utgången av år 1920 avslutas kontrakt med torvfabrikanter inom landet om inköp av tillsammans högst 100,000 ton lufttorkad, maskintillverkad bränntorv årligen under fem år från den tid, om vilken överenskommelse kan träffas, dock senast från den 1 juli 1921, i huvudsaklig överensstämmelse beträffande pris och övriga villkor med vad torvkommittén föreslagit i utlåtande den 31 december 1919, dock att priset per ton torv skall utgöra allenast 45 procent av det på angivet sätt beräknade stenkolspriset.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
5 mars 1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern **EDÉN**,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **HELLNER**,
Statsråden: **PETERSSON**,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre **PALMSTIERNA**,
 UNDÉN,
 THORSSON,
 HOLMQUIST,
 OLSSON.

Departementschefen, statsrådet Petersson anförde:

I proposition nr 146 den 23 mars 1917 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att för statens räkning fingé före utgången av år 1919 avslutas kontrakt med torvfabrikanter inom landet om inköp av tillsammans högst 100,000 ton lufttorkad, maskintillverkad bräntorv årligen under tio år från den tid, om vilken överenskommelse kunde träffas, dock senast från den 1 juli 1920, i huvudsaklig överensstämmelse beträffande pris och övriga villkor med vad torvkommittén i sådant avseende föreslagit. Torvkommitténs sålunda återopade förslag var avgivet den 17 april 1916, varefter kommittén i yttrande den 21 februari 1917 tillstyrkte vissa jämkningar i detsamma. Utförlig redogörelse för ärendet är lämnad i statsrådsprotokollet vid förenämnda proposition.

Enligt skrivelse nr 332 den 12 juni 1917 biföll riksdagen det i propositionen framlagda förslaget.

Den 22 september 1917 fattade Kungl. Maj:t med anledning härav följande, i brev till järnvägsstyrelsen meddelade beslut:

»att för statens räkning skall, under förutsättning att säljare finnas därtill villiga, före utgången av år 1919 avslutas kontrakt med torvfabrikanter inom landet om inköp av tillsammans högst 100,000 ton lufttorkad, maskintillverkad bränn-torv att levereras årligen under tio år räknat från den tid, om vilken överenskommelse kan träffas, dock senast från den 1 juli 1920;

att Ni skall efter samråd med vederbörande verk och myndigheter verkställa utredning beträffande den lämpliga fördelningen av den sålunda till upphandling ifrågasatta mängden bränn-torv, varvid i främsta rummet såsom förbrukare böra ifrågakomma under Eder samt fängvårdsstyrelsen, arméförvaltningen och medicinalstyrelsen lydande inrättningar;

att den av staten upphandlade mängden bränn-torv skall, sedan resultaten av nämnda utredningar blivit kända, så fördelas mellan fabrikena, att varje fabrik erhåller rätt att till staten försälja intill hälften av den tillverkning av salutorv, som genom intyg av någon statens torvingenjör kan styrkas vara igångsatt eller förberedd före 1919 års utgång, därest denna mängd kan förbrukas vid statens verk utan att transporterats på järnväg längre, än att transportkostnaderna stå i skäligt förhållande till varans värde;

att det pris, som vid dylik upphandling skall av staten erläggas för bränn-torv fritt å järnvägsvagn vid fabriken, skall utgöra hälften av det medelpris, som under näst föregående kvartal erlagts av statens järnvägar för stenkol med 7,000 effektiva värmeenheter cif Stockholm, Norrköping, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, dock att, då det så beräknade stenkolspriset per ton understiger 28 kronor, priset å ton bränn-torv skall vara 14 kronor och, då stenkolspriset per ton överstiger 42 kronor, priset å ton bränn-torv skall vara 21 kronor;

att det så bestämda stenkolspriset skall genom Eder försorg offentliggöras i allmänna tidningarna minst en gång varje kvartal;

att det fastställda minimipriset skall underkastas revision, en gång före utgången av år 1920 och en gång före utgången av år 1924, av en genom statens försorg utsedd nämnd av tre personer, bland vilka en skall utses efter förslag av leverantörerna;

att upphandling, transport och distribution av ifrågavarande torvbränsle skall tillsvidare omhänderhavas av Eder;

att Ni äger att i huvudsaklig överensstämmelse med vad torvkommittén an-fört och föreslagit samt, där så erfordras, efter samråd med vederbörande förbrukande myndigheter, utfärda bestämmelser angående beskaffenheten av den torv, som skall upphandlas, ävensom om avdrag å priset för torv med vattenhalt överstigande 30 procent samt om premiering av torv med vattenhalt understigande 25 procent;

att Ni skall efter samråd med vederbörande förbrukande myndigheter verkställa utredning angående lämpligaste sättet för torvens distribuering och maga-sinering samt om anordnande av kontroll å varan, ägande Ni, i den mån så erfor-dras, till Oss inkomma med förslag i dessa avseenden; samt

att det skall åligga en var av statens verk och inrättningar att under av-

talstiden ovillkorligen mottaga den mängd torv av leveransgiltig beskaffenhet, som inom ramen av från dess sida lämnad uppgift å erforderlig torvmängd blivit för dess del upptagen i fördelningsplanen.»

I skrivelse den 16 oktober 1919 har nu järnvägsstyrelsen anfört:

»Till åtlydnad härav har järnvägsstyrelsen dels satt sig i förbindelse med ovannämnda statens verk angående torvleveranser, dels genom annons i såväl »Tidning för leveranser till staten m. m.» som i ett flertal ortstidningar inbjudit hugade spekulanter att inkomma med anbud å 100,000 ton brännertorv årligen under tio år, och hava därvid kungjorts de bestämmelser angående pris och övriga villkor, som i Kungl. Maj:ts ovannämnda nådiga brev meddelats.

Med anledning av nämnda annons har styrelsen visserligen mottagit ett avsevärt antal förfrågningar från spekulanter med anhållan om upplysningar beträffande såväl upphandlingen som pris, men hava spekulanterna sedermera meddelat, att de ej reflekterade på att inkomma med anbud.

Sälunda hade vid anbudstidens utgång intet anbud inkommit på de i annonsen angivna villkoren.

De rubbningar på bränslemarknaden, som sedan Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut angående upphandling för statens räkning av torv inträtt, hava verkat därhän, att så länge de nu rådande onormala förhållandena fortfara, det icke är möjligt utan en synnerligen avsevärd förhöjning av det fastställda torvpriset kunna förmå torvfabrikanterna till leverans av torv.

Huruvida emellertid en omarbetning av den av torvkommittén föreslagna och av Kungl. Maj:t och riksdagen gillade prisberäkningen bör ske, synes järnvägsstyrelsen tvivelaktigt. Anledningen till den av statsmakterna beslutade upphandlingen av torv för statens räkning torde legat i angelägenheten av att söka upphjälpa den svenska torvindustrien. Med de priser på utländskt bränsle, som nu råda och väl ännu länge kunna förväntas vara gällande, erhålla de svenska torvfabrikanterna såväl så höga priser på sina produkter som ock obegränsad avsättning, att något statsin gripande i berörda syfte icke synes järnvägsstyrelsen erforderligt.»

Till följd av remiss har 1916 års torvkommitté den 31 december 1919 yttrat sig i ärendet. Därvid har kommittén anfört huvudsakligen följande:

»Kommittén uttalade i samband med avgivande av sitt förenämnda förslag den 17 april 1916 den uppfattningen, att staten, vid sidan av sin uppgift att i viss mån ekonomiskt stödja brännertorvindustrien intill dess den vunnit erforderlig styrka, torde hava ytterligare en, nämligen att genom sitt föredöme bidra till bortarbetande av den motvilja, som flerstades rätt och råder mot användningen av det bränsle, varom här vore fråga. Tillika gjorde kommittén beträffande torvbränslets lämplighet för ifrågavarande ändamål gällande, att en lång tids erfarenhet och tekniska undersökningar obetingat pekade därhän, att torvbränsle med gott resultat låte sig användas för sådana ändamål. Kommittén vill redan nu med eftertryck framhålla, att denna uppfattning till fullo bekräftats genom sedermera på kommitténs föranstaltande under sakkunnig teknisk ledning utförda noggranna proveldningar och andra undersökningar. Praktiska rön såväl i vårt land som i grannländerna under kristiden lämna ytterligare stöd för samma uppfattning.

Häremot torde från ett och annat håll kunna invändas, att erfarenheterna i fråga om torveldning under bränslesäsongen 1918—1919 mestadels varit ogynnsamma. Gentemot en dylik invändning vill kommittén erinra, dels att tillverkningsäsongen 1918 i fråga om väderleken varit nästan enastående ogynnsam, i det att under densamma registrerats den största nederbörden under sextio år, dels att ingen torvfabrik, om än så väl skött, har möjlighet att ens under normala är inbärja hela sin tillverkning i fullgott skick, varför även kommittén i sitt förslag just med dylika möjligheter i sikte uppställt vissa noggrant övervägda kvalitetsbestämmelser för den till statsinköp ifrågasatta torvkvantiteten.

Kommitténs övertygelse om önskvärldheten därav, att staten genom en ordnad upphandling efter kvalitetsfördringar uppmuntrar till framställning av god brännstovv och därigenom bidrager till bortarbetande av motviljan mot användande av stovv som bränsle, har under den genomgångna kristiden endast vunnit i styrka.

Den enda omständighet, som enligt kommitténs uppfattning är ägnad att pakalla revision av de beslutade villkoren för nu ifrågavarande upphandling, är den genomgripande förändring, prisförhållandena under de två senaste åren undergått.

Kommittén utgick i sitt förenämnda yttrande från en av sakkunniga verkställd beräkning av dåvarande tillverkningskostnader för lufttorrt brännstovv, uppskattad till 10 å 11 kronor per ton, och framställde förslag om fastställande av ett minimipris av 12 kronor per ton i syfte att jämväl under tider av låga konkurrerande stenkolspris tillförsäkra fabrikanterna en, om än blygsam vinst å tillverkningen. När staten därigenom ansågs kunna komma att under vissa förhållanden få vidkännas ekonomiska oppoffringar, föreslogs tillika såsom kompensation ett maximipris av 18 kronor per ton. För mellanliggande prislägen föreslogs, med tillämpning av det vedertagna jämförelsetalet mellan stenkol och stovv av 1:2, ett pris motsvarande 50 procent av det vid varje tidpunkt gällande stenkolspriset enligt vissa närmare angivna grunder. Härvid bör anmärkas, att enligt vid statens järnvägar verkställda jämförande provningar jämförelsetalet mellan bränslevärdena hos stenkol och stovv i själva verket befunnits vara 1:1.8 och att följaktligen, om hänsyn toges endast härtill, priset på stovv borde utgöra cirka 55 procent av stenkolspriset. Den föreslagna sänkningen till 50 procent ansågs skäligen kunna motsvara vissa tekniska olägenheter förenade med torveldning, såsom behovet av större lagerutrymmen, ökad stybning, högre fraktkostnader och dylikt.

Sedan över det av kommittén sålunda framlagda förslaget yttranden avgivits av ett antal myndigheter, avgav kommittén förnyat utlåtande i frågan den 21 februari 1917. Redan vid denna tidpunkt hade prisförhållandena undergått sådan förändring, att kommittén fann sig böra föreslå en höjning av minimi- och maximiprisen till 14, respektive 21 kronor per ton.

De på arbetsmarknaden och beträffande förutsättningarna i övrigt för industriell verksamhet sedermera inträffade förändringarna äro emellertid av ojämförligt mera genomgripande art. Arbetslönerna, uppgående till 60, i vissa fall 70 procent av tillverkningskostnaden, hava ungefärligen trefaldigats och övriga omkostnader stigit, om än icke i samma grad, så dock högst avsevärt.

Tillverkningskostnaden har sålunda hastigt stigit och torde för närvarande uppskattas till omkring 35 kronor per ton. Rörande utvecklingen under den kommande tiden kan ingenting med visshet förutsägas. Härigenom lär det vara för-

klarligt, att ingen fabrikant befunnits hugad avsluta kontrakt om leverans med ett fixerat maximipris av 21 kronor.

Partipriset på bräntorv i öppna marknaden växlar visserligen, men torde för närvarande kunna sägas utgöra omkring 50 kronor per ton fritt banvagn vid fabrik. Härvid bör märkas, att medelkvaliteten av den utbudna torven säkerligen torde vara lägre än den, varom föreskrifter i enlighet med kommitténs förslag lämnats i beslutet om upphandling för statens räkning, vadan priset för sådan kontraktsevenlig vara torde få anses ligga minst 5 kronor högre.

Nu har järnvägsstyrelsen under återopande bland annat av den omständigheten att torvfabrikanterna för närvarande erhålla så höga pris för sin vara, att något statsingripande till torvindustriens stöd icke syntes vara erforderligt, förklarar sig finna det tvivelaktigt, huruvida någon omarbetning av prisberäkningen för den beslutade upphandlingen bör ske.

Av vad här ovan blivit anfört läser frångå, att kommittén för sin del icke delar järnvägsstyrelsens tveksamhet i detta avseende. Utöver redan anförda skäl vill kommittén erinra om önskvärheten ur nationalekonomisk synpunkt därav, att importerat bränsle i så stor utsträckning som möjligt ersättes med inhemskt, där så utan verkliga olägenheter kan ske, samt därom, att statens förpliktelser att i största möjliga mån bereda landets torvfabrikanter möjlighet att arbeta med en viss grad av trygghet endast ökats under de senaste förflutna åren, då staten otvivelaktigt genom direkta och indirekta åtgärder och uppmaningar bidragit till anläggning av ett icke ringa antal nya fabriker, i vilka investerats ett betydande kapital, vars möjlighet till skäligen förräntning kan anses ganska tvivelaktig. Det är visserligen sant, att såväl föregående som innevarande år marknadspriset å bräntorv lämnat möjlighet till en rätt god vinstmarginal för tillverkaren, men torvprisets ovillkorliga beroende av stenkolspriset, så snart importen i någon nämnvärd utsträckning återupptagits, och möjligheterna för en nedgång redan inom de närmaste åren av stenkolspriset göra, att torvindustrien trots sitt tillfälliga uppsving såväl av nu nämnda anledning som på grund av de många gånger berörda tekniska svårigheter, vilka äro förbundna med denna industri, arbetar under synnerligen vanskligen förhållanden. Det finnes nämligen föga anledning att antaga, att de oerhört uppdrivna tillverkningskostnaderna inom samma tid skola kunna nedbringas i någon nämnvärd grad.

Kommittén håller sålunda före, att en upphandling i huvudsaklig överensstämmelse med det redan förut fattade beslutet fortfarande bör komma till stånd, men att de förändrade förhållandena påkalla förändringar med avseende å prisberäkning, tid för avtals ingående och kontraktens giltighetstid.

Det nu rådande marknadsläget synes kommittén kunna motivera borttagandet av det förut bestämda minimipriset, på grund varav staten sålunda icke vidare skulle behöva premiera bräntorven i förhållande till det importerade kolbränslet. Då maximipriset, på sätt här ovan nämnts, tillkommit för att bereda staten en kompensation emot den ekonomiska uppoffring, som kunde föranledas av garantien för ett minimipris, lär borttagandet av det senare jämväl böra föranleda, att maximipriset bortfaller. Någon anledning att missgynna torvbränslet i konkurrensen med stenkol kan emellertid under inga förhållanden föreligga, varför det av staten erbjudna priset synes böra bestämmas till 50 procent av stenkolspriset beräknat i enlighet med förenämnda beslut.

Tiden för avtals ingående torde lämpligen böra framflyttas till utgången av år 1920.

I Kungl. Maj:ts förenämnda beslut hade kontraktstiden bestämts till 10 år i överensstämmelse med kommitténs tidigare förslag. Häruti har emellertid kommittén med hänsyn till de ovissa förhållandena inom torvindustrin ansett sig böra föreslå en ändring. Det torde nämligen kunna förutsättas, att åtskilliga tillverkare hellre skulle vilja ataga sig en leverans sådan som den ifrågasatta, för den händelse tidslängden begränsades. En allt för stark begränsning synes dock icke önskvärd bland annat av det skäl, att i vissa fall förbrukarna av den upphandlade torven torde nödgas att vidtaga mindre ändringar å sina eldstadsanordningar, för vilka kostnaden torde böra fördelas på ett antal år. Kommittén vill för sin del hemställa, att tiden för kontraktets giltighet bestämmas till fem år.

Här föreslagna ändringar torde slutligen böra föranleda, att bestämmelse om revision med vissa mellantider av priset bortfaller.

Med åberopande av vad sålunda anförts får kommittén hemställa,

att beslutet om upphandling för statens räkning av intill 100,000 ton bränn-torv årligen på vissa närmare angivna villkor måtte äga bestånd.

att det pris staten skall erlägga måtte bestämmas i huvudsaklig överens-stämmelse med vad tidigare skett, dock så att bestämmelserna om maximi- och minimipris bortfalla,

att tiden för avtals ingående framflyttas till utgången av år 1920,

att kontraktens giltighetstid måtte bestämmas till 5 år samt

att bestämmelserna om revision av priset måtte bortfalla.»

I avgiven reservation har kommitténs ledamot, ledamoten av riksdagens andra kammare Anders Andersson i Råstock anført, att han ansåge:

»att kommittén bort föreslå ett pris av 40 procent av stenkolspriset beräknat på sätt i ovan åberopade beslut bestämts. Som skäl härför åberopas, att det synes mig böra vara för torvfabrikanterna fullt tillfredsställande om priset vid statsinköp bestämmas så, att det nu gängse marknadspriset, som ju bildats under kristidens stora bränslebrist, tages till utgångspunkt. Kommittémajoriteten har ju också i motiveringen yttrat att de nu gällande priserna å bränn-torv lämnat möjlighet till en rätt god vinstmarginal och det torde med hänsyn härtill kunna med fog framhållas, att en prisbestämning med 50 procent av stenkolspriset som utgångspunkt komme att innebära en rätt väsentlig höjning utöver nu gällande marknadspris, en höjning som dessutom kan tänkas medföra ökning av hushållsbränslepriserna i övrigt, även beträffande inhemskt bränsle och sålunda medverka till dyrtidens förlängande.»

Kommerskollegium har den 12 februari 1919 avgivit utlåtande och däri yttrat följande:

»Kommerskollegium vill för sin del ansluta sig till den ståndpunkt 1916 års torvkomité intagit i fråga om lämpligheten att i huvudsak upprätthålla beslutet om en viss, för en följd av år fastställd upphandling för statens räkning av bränn-torv, hållande vissa kvalitetsfordringar. De skäl kommittén härför anført finner kollegium övertygande. Särskilt vill kollegium framhålla den nationalekonomiska Bihang till riksdagens protokoll 1920. 1 saml. 132 häft. (Nr 159--160.) 3

vikten av inhemsk bränsleproduktion under tider, då kursen å utländsk valuta är ogynnsam för vår import. I sådant hänseende torde här blott behöva erinras om den fördyring dollarkursens stegring medför i priset å stenkol från Förenta staterna, dit vårt land måst hänvända sig för att i viss mån söka ersättning för minskad koltillförsel från England och Tyskland.

I fråga om villkoren för upphandlingen anser sig kollegium böra biträda kommitténs förslag beträffande framflyttandet av tiden för avtals ingående till utgången av 1920, fastställande av kontraktens giltighetstid till fem år och borttagande av bestämmelserna om revision av priset.

Rörande prisberäkningen har, enligt vad kollegium inhämtat, en inom järnvägsstyrelsen verkställd beräkning av det i de ursprungliga leveransbestämmelserna jämlikt nädiga brevet den 22 september 1917 angivna medelpriset visat, att detta medelpris under 1919 års första kvartal var 132 kronor 40 öre. För de tre följande kvartalen 1919 läser motsvarande beräkning icke vara slutförd, men har för kollegium under hand uppgivits, att värdet för sista kvartalet 1919 sannolikt kommer att nära överensstämma med det funna värdet för första kvartalet samma år.

Hälften av detta medelpris skulle motsvara ett brännortvpris av 66 kronor 20 öre, medan 40 procent av sagda medelpris giva ett torvpris av 52 kronor 96 öre. Visserligen skulle redan det senare priset ligga något över det av kommittén angivna, nuvarande priset å brännortv i öppna marknaden, 50 kronor, men med hänsyn till de ovissa framtidsutsikterna för torvindustrien och till möjligheten av att med sjunkande sjöfrakter priset å importerade stenkol skall falla, redan innan den föreslagna femårsperioden tager sin början, ansluter sig kollegium till den av kommittémajoriteten uttalade meningen i fråga om prisberäkningen, och får således förorda, att det pris, staten skall utfästa för ifrågavarande leverans av brännortv, må bestämmas i huvudsaklig överensstämmelse med vad tidigare skett, dock så att bestämmelserna om maximi- och minimipris bortfalla.»

Departements-
chefen.

I likhet med torvkommittén och kommerskollegium anser jag den omständigheten, att inträdda förändringar i prisläget å stenkol och torv orsakat, att något avtal om upphandling av torv enligt riksdagens beslut år 1917 icke kunnat inom den bestämda tiden komma till stånd, icke böra medföra, att tanken på dylik upphandling för statens räkning nu övergives. Såväl kommittén som kollegiet synes mig hava anfört övertygande skäl för att åtgärder må vidtagas för fortsatt möjliggörande av dylik upphandling, vilken kan för stödandet av den inhemska torvindustrien vara av stor betydelse.

På de av kommittén anförda skäl böra emellertid villkoren i vissa hänseenden nu förändras. Mot vad kommittén i sådant avseende med instämmande av kollegiet föreslagit finner jag mig endast i ett hänseende böra göra någon erinran. Det vill nämligen synas mig, att torvpriset blir väl högt, om det utan någon begränsning sättes till 50 procent av stenkolspriset. En reservant i kommittén har också yrkat på prisets nedsättning till 40 procent. Det bör visserligen beaktas, att den torv, som här

skall komma i fråga, måste uppfylla vissa ganska stränga fordringar i avseende å beskaffenheten och alltså hava högt värmevärde samt att dess pris därför icke kan utan vidare jämföras med det allmänna marknadspriset å bränntorv. Såsom kommerskollegiet framhållit är det icke heller utslutet, att priset å importerade stenkolspriset kommer att sjunka, varemot en mera väsentlig minskning i tillverkningskostnaden för bränntorv, vilken kostnad till största delen består i arbetslöner, synes mindre sannolik.

Men det bör å andra sidan icke lämnas ur sikte, att genom en prisberäkning efter 50 procent torvpriset skulle, när järnvägsstyrelsens stenkolsimport på grund av ogynnsamma valutaförhållanden eller av andra orsaker ställer sig särdeles dyr, kunna stiga ganska betydligt över det gällande marknadspriset. Jag finner mig därför böra förorda, att torvpriset sättes till allenast 45 procent av stenkolspriset. Enligt det av kommerskollegiet uppgivna stenkolspriset år 1919 av 132 kronor 40 öre för ton skulle torvpriset då bliva 59 kronor 58 öre. Den skillnad detta pris innebär utöver priset i öppna marknaden, 50 kronor, torde ej vara större än att den väl motsvarar den högre kvaliteten.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen medgiva,

att för statens räkning må före utgången av år 1920 avslutas kontrakt med torvfabrikanter inom landet om inköp av tillsammans högst 100,000 ton lufttorkad, maskintillverkad bränntorv årligen under fem år från den tid, om vilken överenskommelse kan träffas, dock senast från den 1 juli 1921, i huvudsaklig överensstämmelse beträffande pris och övriga villkor med vad torvkommittén föreslagit i utlåtande den 31 december 1919, dock att priset per ton torv skall utgöra allenast 45 procent av det på angivet sätt beräknade stenkolspriset.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga . . . till detta protokoll utvisar, skulle avlutas till riksdagen.

Ur protokollet:

H. Mellström.